

Сидоров Я.О.,

*Запорізький національний університет,
доцент кафедри адміністративного та
господарського права*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АГРОСФЕРИ ЯК НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Питання правового забезпечення цифровізації агросектору як складника інноваційного розвитку сільського господарства в умовах посилення глобальних викликів сучасності є новим та актуальним напрямом державної аграрної політики та аграрно-правової науки. Формування цифрової аграрної економіки, розвиток цифрових технологій у сільському господарстві вважається беззаперечним трендом та необхідною умовою його сталого розвитку, водночас висуває низку питань організаційно-правового характеру щодо обсягу та меж державного впливу на зазначені процеси.

В наукових джерелах сам термін «цифрова економіка» (Digitaleconomy) пов'язують із економічною діяльністю, яка визначається через мережеву свідомість (networkedintelligence) та залежить від віртуальних технологій. Сьогодні існують кілька синонімів до цифрової економіки: інтернет-економіка, нова економіка, вебеконіміка. Загалом під цифровою економікою розуміють виробництво, продаж та постачання товарів та послуг за допомогою комп'ютерних мереж [2]. Цифровізація аграрного сектору передбачає суттєву модернізацію галузі, активізацію інновацій в агробізнесі та відкриває нові можливості для суб'єктів агрогосподарювання, посилюючи їх конкурентоздатність.

Інформаційні технології широко використовуються в різних країнах та забезпечують тим самим цифровізацію сільського господарства. Як свідчать дослідження, відсоток проникнення високих технологій у вітчизняному агросекторі поки що досить низький – близько 10–12 % порівняно зі світовими лідерами – Австралією, США, Ізраїлем, Нідерландами, Канадою, де ІТ-рішення в сільському господарстві використовуються досить широко. Так, 80 % фермерів США певним чином застосовують інформаційні

технології в своїй діяльності. В Японії та Південній Кореї використовуються системи для управління мікрокліматом в теплицях, а також системи віддаленого моніторингу, що дозволяє фермерам управляти температурою, рівнем вологи й іншими показниками на відстані. В Німеччині, використання інформаційних технологій в землеробстві дозволило збільшити врожай на 30%. Також прикладами застосування технологій в сільському господарстві є: Додаток ЕМА-і – це розроблене FAO (Food and Agriculture Organization) додаток для раннього оповіщення, за допомогою якого ветеринари з місць можуть в реальному часі передавати високоякісну інформацію про хвороби тварин; МуСтор – це заснована на сучасних технологіях ініціатива, націлена на розширення можливостей фермерів за рахунок надання їм інформації, експертного досвіду і ресурсів з метою нарощування продуктивності і прибутковості і, відповідно, підвищення життєвих стандартів. Система ET-Agricultural Brain дозволяє, на основі розпізнавання за зовнішнім виглядом, температурою і голосом, визначити стан здоров'я кожної тварини на свинофермі. Німецька компанія Baywa пропонує програмовані безпілотники, призначені для яєць паразитичних ос на кукурудзяних полях, для біологічного контролю над шкідниками кукурудзи. Прогнозований дефіцит води до 2030 р. змусив розробників Японії розробити технологію цифрового землеробства IoT & AI для збору та аналізу даних про ведення сільського господарства й навколишнього середовища [3].

Аналіз застосування інформаційних технологій в аграрному секторі нашої країни демонструє все ж таки позитивну динаміку, хоч і недостатню, але пришвидшення темпів розвитку цифровізації сільського господарства. Так, нещодавно у Державній службі України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів проінформували про підготовку чотирьох масштабних проєктів з цифровізації. Зокрема, йдеться про оцифрування електронного реєстру потужностей операторів ринку, запровадження електронних ветеринарних сертифікатів, цифровізацію фітосанітарних послуг та процесів, а також розробку онлайн-платформи для подання та відстеження скарг споживачів [1]. Нині в Україні на агроринку популярні такі рішення, як: впровадження систем точного землеробства, аерофотознімання з метою контролю якості

посівів, ведення історії полів для вибору оптимальної культури, лабораторні дослідження ґрунту для отримання інформації про біохімічний склад. Використовуючи передовий досвід європейських компаній, такі підприємства як «Агрохолдинг Мрія», Холдинг «Кернел Груп», ПАТ «Укрлендфармінг», «Астарта-Київ» активно застосовують інноваційні технології для прийняття ефективних управлінських рішень у сфері виробництва та реалізації аграрної продукції [3].

Необхідною умовою більш активного розвитку процесу цифровізації сільського господарства є державна політика підтримки та стимулювання зазначених процесів та створення відповідного нормативно-правового підґрунтя. На сьогодні у цьому напрямі зроблені лише перші кроки: розроблено концептуальні засади цифровізації. Так, у 2016 році за ініціативою Міністерства економічного розвитку та торгівлі України було запропоновано проєкт «Цифрова адженда України – 2020», підготовлений спільно із представниками органів державної влади, передових компаній у сфері використання цифрових технологій, громадських організацій, асоціацій, консалтингових груп, науковців, незалежних експертів, на ґрунті якого у 2018 році Кабінет Міністрів України розпорядженням від 17 січня 2018 р. № 67-р схвалив «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки», яка містить декілька пунктів щодо сільського господарства.

Так, зазначеною Концепцією передбачено впровадження цифрового землеробства – принципово нової стратегії менеджменту, що базується на застосуванні цифрових технологій, та новий етап розвитку агросфери, пов'язаний з використанням геоінформаційних систем, глобального позиціонування, бортових комп'ютерів та смарт-устаткування, а також управлінських та виконавських процесів, здатних диференціювати способи оброблення, внесення добрив, хімічних меліорантів і засобів захисту рослин.

Відзначимо, що серед заходів, визначених Планом реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, затверджених Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року, передбачено розроблення проєкту акту Кабінету Міністрів України щодо інтенсифікації розвитку цифрового землеробства та цифровізації агросектору.

Слід позитивно оцінити відображений у документі підхід, згідно якого цифровізація землеробства та *сільського* господарства розглядається і як інструмент масштабної програми цифровізації сіл, підключення їх до цифрових інфраструктур, подолання цифрового розриву та соціально-економічного відродження сільських територій. Як зазначено у Стратегії, цифровізація агросектору позитивно вплине і на цифровізацію сільської інфраструктури, зокрема у частині підключення сіл до високошвидкісного інтернету. Низький рівень розвитку економіки сільських територій України призводить до міграції сільської молоді в міста, високого рівня безробіття та низьких доходів сільського населення, руйнування соціальної та інженерної інфраструктури тощо. Саме тому агробізнес заінтересований у використанні інформаційних технологій як на полі, так і у працівників вдома, щоб підвищити якість та умови життя у сільській місцевості, досягти вищих соціальних стандартів.

Аналіз змісту Концепції свідчить про розвиток концептуальних положень проєкту «Цифрова адженда України – 2020» в частині пошуку нових форм солідарності, партнерства і співробітництва між державою, бізнесом та громадами. Як зазначається у згаданому проєкті, державні підходи щодо формування мотивацій у споживачів технологій можуть бути різними, однак серед інших, саме фіскально-податкові залишаються ключовими: ініціативи щодо забезпечення фінансової доступності «цифрових» технологій для споживачів; ініціативи щодо забезпечення доступності фінансових ресурсів для закупівлі або кредитування проєктів «цифровізації» бізнесу, промисловості тощо. Основний об'єкт уваги держави в «цифровому» світі – це м'яко, цілеспрямовано та інноваційно створювати в країні в різних сферах життєдіяльності умови, що спонукали б громадян та бізнес замість звичних фізичних (традиційних) засобів та інструментів використовувати «цифрові». У такому ракурсі ключовою діяльністю держави в цьому питанні є ініціація національних проєктів «цифровізації» та пошук релевантних моделей державно-приватного партнерства для їх реалізації.

В результаті проведеного дослідження щодо цифровізації агросфери як напряму державної політики розвитку інноваційної моделі сільського господарства зроблено висновок про необхід-

ність подальшого розвитку її правового забезпечення, першим етапом якого має бути прийняття галузевої Дорожньої карти інтенсифікації цифровізації сільського господарства. На наступному етапі пропонується або розробка спеціальних законодавчих положень як частини майбутнього окремого закону про інноваційний розвиток сільського господарства, або, навіть, прийняття окремого Закону про цифровізацію аграрного сектору.

Список використаних джерел:

1. В уряді повідомили про чотири масштабні проекти з цифровізації у Держпродспоживслужбі. URL: <https://agropolit.com/news/18161-v-uryadi-povidomili-pro-chotiri-masshtabni-proekti-z-tsifrovizatsiyi-u-derjprodspojivsluj> (дата звернення 14.11.2020р.).

2. Подольчак Н.Ю., Білик О.І., Левицька Я.В. Сучасний стан цифровізації в Україні. Ефективна економіка. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2019/6.pdf

3. Шерстюк Л. М., Нездоймиго О. Є. Цифрове сільське господарство: зарубіжний досвід та особливості впровадження й використання в Україні. Економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва: колективна монографія; за ред. О. В. Калашник, Х. З. Махмудова, І. О. Яснолоб. Полтава : Видавництво ПП «Астроя», 2019. С. 310-318.

Станіславський В. П.,

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри земельного та аграрного права
НЮУ імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-6487-416X*

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ

Наразі не вщухають дебати щодо відкриття ринку землі в Україні. Прихильники цього кроку пророкують збагачення селян,